

17.10.2014

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 6.10.2014 ”Erityistä kielitaitoa edellyttävien tuomarin virkojen tarve” (OM 15/31/2014)

LAUSUNNON ANTAMINEN

Oikeusministeriö on pyytänyt hovioikeudelta lausuntoa yllä mainitusta mietinnöstä. Hovioikeus esittää kunnioittaen lausuntonaan seuraavaa.

Lausuntopyynnön keskeinen sisältö

Tuomioistuinlakityöryhmän mietinnössä (Mietintöjä ja lausuntoja 26/2014) on todettu, että myös esimerkiksi kaksikielisissä hovioikeuksissa voi esiintyä tarvetta kielituomarin viroille. Mietinnössä esitetyn mukaan lain tasolla määrättäisiin, että kielellisten oikeuksien turvaamiseksi hovioikeudessa tulisi olla riittävä määrä virkoja, joihin edellytettäisiin erityistä kielitaitoa ja että asetuksen tasolla säädeltäisiin kielituomareiden lukumäärästä kussakin kaksikielisessä virastossa. Kielituomareiden lukumäärä perustuisi näin ollen tapauskohtaiseen tarveharkintaan.

Oikeusministeriön alustavan harkinnan mukaan Vaasan hovioikeudessa kielituomareiden tarve olisi 1-2. Lausuntopyynnössä hovioikeutta on pyydetty ottamaan kantaa siihen, mikä olisi erityistä kielitaitoa edellyttävien tuomarin virkojen tarve.

Vaasan hovioikeuden nykyolosuhteet kielitaitovaatimusten valossa

Vaasan hovioikeus on saapuvien ja ratkaistavien asioiden sekä henkilöstömäärän perusteella tällä hetkellä Suomen neljänneksi suurin hovioikeus. Hovioikeuspiirin alueella asuu noin 940.000 ihmistä. Hovioikeuspiiriin kuuluu viisi käräjäoikeutta. Hovioikeuspiirin enemmistökieli on suomi, joten virkamiehiltä edellytetään erinomaista suomen kielen taitoa ja tyydyttävää ruotsin kielen taitoa. Ruotsinkielinen väestönosa muodostaa noin 10 prosenttia hovioikeuden tuomiopiirin väestöstä ja ruotsinkielisten asioiden osuus hovioikeuteen saapuvista asioista vaihtelee 4 - 6 prosentin välillä.

Vuonna 2013 hovioikeuteen saapui 1.250 asiaa, joista 57 käsiteltiin pöytäkirjakieltään ruotsinkielisinä. Kuluvan vuoden syyskuun loppuun mennessä on saapunut 1.056 juttua, joista 42 on pöytäkirjakieltään ruotsinkielisiä.

Hovioikeuden vakituisista jäsenistä kolmella on lausuntopyynnössä tarkoitettu erityinen kielitaito ruotsin kielen osalta ja kolmella jäsenellä on hyvä ruotsin kielen taito. Myös yksi hovioikeuden määräaikainen hovioikeudenneuvos omaa lausuntopyynnössä tarkoitettua erityisen kielitaidon ruotsin kielessä. Hovioikeuden vakinaisista esittelijöistä kuusi ja määräaikaisista esittelijöistä kolme omaa erityisen kielitaidon ruotsin kielessä.

Ruotsinkieliset asiat jaetaan riittävän ruotsin kielen taidon omaaville (hyvät tai erinomaiset taidot omaaville) jäsenille. Mikäli asiaan määrätään esittelijä, tulee tälläkin useimmiten olla erinomainen ruotsin kielen taito. Joskus myös hyvät ruotsinkielen taidot omaavalle esittelijälle voidaan jakaa ruotsinkielisiä asioita. Tällöin esittelijän käytännön kielitaito on parempi kuin kielitodistuksesta voitaisiin päätellä.

Hovioikeuspiirin kieliolosuhteista johtuen hovioikeudessa käsitellään usein asioita, joissa esimerkiksi joku asianosaisista tai todistaja on ruotsinkielinen asian käsittelyn muutoin hoituessa suomeksi. Näiden ns. sekakielisten asioiden lukumäärästä ei ole olemassa varsinaista tilastotietoa, mutta voitaneen olettaa niitä olevan enemmän kuin varsinaisia pöytäkirjakielleltään ruotsinkielisiä asioita. Myös näiden asioiden käsittelyssä otetaan kielitaitoseikat huomioon.

Hovioikeuden näkemys lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Vaasan hovioikeus on edellä todetuin tavoin kyennyt viime vuosina rekrytoimaan tarpeellisen määrän uusia ruotsinkielen taitoisia lakimiehiä ja pystyy tarjoamaan palveluita molemmilla kotimaisilla kielillä. Tilanteen parantuminen viime vuosina on paljolti sidoksissa Helsingin yliopiston alaisuudessa Vaasassa annettavaan opetukseen. Kielitaitoisen henkilökunnan rekrytointi siten, että tätä ominaisuutta pidetään yhdessä muiden hakijoiden ansioituneisuuden kanssa huomioon otettavana perusteena on ollut mahdollista. Tässä suhteessa nykyisessä tilanteessa nimitysperusteet ovat johdonmukaiset ja niiden harkinta oikeudenmukaisesti on mahdollista. Jos kielitaito on kelpoisuusvaatimus, nimitysperusteet voivat joissakin tilanteissa muodostua ennalta-arvaamattomiksi ja niiden voitaisiin hyvällä syyllä kokea johtavan epäoikeudenmukaisiin lopputuloksiin.

Tilanne maan eri osissa on erilainen ja myös täällä vallitseva tilanne on vahvasti sidoksissa edellä todetuin tavoin koulutusmahdollisuuksiin. Näistä syistä hovioikeus ei vastusta ehdotusta ns. kielituomareista. Lain säätämisen yhteydessä on kuitenkin syytä huolellisesti harkita esityksen vaikutuksia nimityskäytäntöön.

Nykyisin Pohjanmaan käräjäoikeus (Österbottens tingsrätt) on enemmistökielleltään ruotsinkielinen. Tästä aiheutuu muissa yhteyksissä esiintuvia ongelmia tuomareiden rekrytoinnissa ja suomenkielisten tuomareiden etenemismahdollisuuksissa. Hovioikeus katsoo, että tässä tuomareiden nimittämisestä annetun lain osittaisuudistuksessa tulisi puuttua myös näihin epäkohtiin.

Hovioikeus kannattaa kielituomarin virkojen perustamista ja lausuntopyynnössä esille tuotuja seikkoja. Hovioikeus pitää perusteltuna, että ns. kielituomareiden lukumäärä perustuu esitetyn mukaisesti tapauskohtaiseen tarveharkintaan eikä tiukkaan laissa säädettyyn vähimmäismäärään. Tällöin on mahdollista tehdä joustavasti korjausliikkeitä tilanteiden muuttuessa. Erityistä kielitaitoa

edellyttävien tuomarin virkojen sijoittuminen eri virkojen tai palkkausluokkien välillä tulisi olla joustavaa. Sen vuoksi täyttömenettelystä voitaisiin säätää siten, että vakinaisessa virassa olevilla saman hovioikeuden T 12 palkkaluokan jäsenet olisivat kelpoisia hakemaan T 14 palkkaluokan jäsenen virkaa, vaikka heillä ei olisi siihen vaadittavaa erinomaista vähemmistökielen taitoa. Tällaisen nimityksen jälkeen nimittäin vapautuisi T 12 jäsenen virka, johon vaadittaisiin erinomainen vähemmistökielen taito. Jos T 14 virkaa täytettäessä pätevyysvaatimuksena olisi sanottu kielitaito, siitä muodostuisi muodollinen pätevyysvaatimus, joka olisi este oikeudenmukaiselle ansiovertailulle. Toisin sanoen muutoksen jälkeenkin kielitaidon tulisi nykyiseen tapaan olla meriitti muiden ansioiden rinnalla eikä pätevyysvaatimus.

Toinen vaihtoehto välttää tämä ongelma olisi se, että ns. kielituomareiden kiintiö koskisi vain alemman palkkaluokan hovioikeudenneuvoksia. Käytännössä heidän määränsä olisi suurempi, koska osa kielitaitoisista tuomareista olisi ylemmässä palkkaluokassa. Laissa voitaisiin todeta nimitysperusteena kielitaito. Esityksen perusteluissa voitaisiin todeta perusteet kiintiön kohdentamiselle.

Lisäämällä edellä todetuin tavoin harkintavaltaa nimittämistilanteessa voitaisiin välttää ne ongelmat, joita ehdoton kelpoisuusvaatimus aiheuttaisi. Samalla turvattaisiin tasapainoisella tavalla palvelut ruotsin kielellä.

Hovioikeus toteaa vielä, että kielituomareilta tulee edellyttää erinomaista enemmistökielen hallintaa.

Ottaen huomioon ruotsinkielisten asioiden lukumäärä, hovioikeuspiirin kieliolosuhteet, jäsenten poissaolot ja esteellisyydet, Vaasan hovioikeus arvioi, että erityistä kielitaitoa edellyttävien tuomareiden tarve on kaksi.

Lausunto on annettu hovioikeusasetuksen 10 §:n 2 momentin nojalla hovioikeuden täysistunnossa 15.10.2014.

Tapani Vasama
presidentti

Sirpa Virkkala
kansliapäällikkö